

Departamento di
Enseñansa Aruba

Landsexamen

Handleiding bij het maken van een profielwerkstuk

Mavo/Havo/Vwo

Landsexamen Aruba
Directie Onderwijs, afdeling
Examenbureau

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Wat is een profielwerkstuk?	4
Onderzoek doen	5
Een plan van aanpak maken	6
Onderwerp kiezen	7
Formuleren van een probleemstelling	7
Deelvragen opstellen	8
Informatie verzamelen	8
Planning	8
Tijdsplan	9
Logboek	10
Serviceverlening vanuit het Examenbureau	11
Een schriftelijk verslag schrijven	12
Titelpagina	12
Inhoudsopgave	12
Voorwoord	12
Inleiding	13
Probleemstelling en deelvragen	13
Hypothese	13
Uitwerking van de hoofd- en deelvragen	13
Resultaten	13
Conclusie	13
Discussie(s)	13
Bronnenlijst	14
Bijlagen	15
TIPS voor het uitwerken van je verslag!	16
Vormgeving	16
Afkortingen	16
Citaten en parafraseren	16
Paginanummering	16
Spelling	16

Presenteren	17
Eisen aan het profielwerkstuk	18
Inleverdata	18
Checklist voor de kandidaat (november)	19
Checklist voor de kandidaat (februari)	20
Bijlage A: Literatuur zoeken	21
Bijlage B: Bronverwijzing in de tekst	23
Bijlage C: Bronnenlijst (literatuurlijst)	24
Bijlage D: In te leveren producten (PRINTEN)	26

Inleiding

Door het werken aan je profielwerkstuk laat je zien dat je algemene vaardigheden voldoende beheerst. Met de algemene vaardigheden worden vaardigheden als plannen, zelfstandig werken, informatie zoeken, verwerken en presenteren bedoeld. Je moet voor je examen zelfstandig een werkstuk maken: het profielwerkstuk (PWS), waarin verworven kennis, inzicht en vaardigheden zijn verwerkt. Belangrijk is dat je laat zien dat je goed om kunt gaan met verschillende vaardigheden; de nadruk ligt op:

- informatievaardigheden (informatie verzamelen en verwerken);
- onderzoeksvaardigheden en/of ontwerpvaardigheden;
- communicatieve- of presentatievaardigheden.

Alle Mavo/ Havo/ Vwo kandidaten van het Landsexamen moeten een profielwerkstuk maken. Dit is één van de eisen voor het behalen van een diploma.

Veel plezier!

Wat is een profielwerkstuk?

Een profielwerkstuk is een uitgebreide praktische opdracht waar elke landsexamenkandidaat zijn/haar kennis, inzicht en vaardigheden kan laten zien.

Het profielwerkstuk omvat 4 stappen:

1. Het plan van aanpak
2. Informatie verzamelen en bewerken
3. Het schriftelijk verslag
4. De bespreking

Onderzoek doen

Het grootste gedeelte van je profielwerkstuk ben je bezig met onderzoek doen. Een onderzoek start altijd met een vraag. Je wilt weten waarom iets op die manier gebeurt. Je onderzoek begint daarom altijd met een onderwerp en een hoofdvraag. Daarna kunt je op verschillende manieren onderzoek doen. Ten eerste doe je altijd een literatuuronderzoek en ten tweede doe je ook nog een actief onderzoek.

Een literatuuronderzoek doen is het raadplegen van allerlei bronnen. De bronnen hoeven niet alleen literatuur te zijn. Je zou ook aan documentaires, folders en films kunnen denken.

Voorbeelden van actief onderzoek zijn: veldwerk - enquête - interview - onderzoek - meelopen - bezoek museum - bezichtiging - een proef doen bij natuurkunde/ scheikunde/ biologie, enz. Je onderzoek moet dus ook een onderdeel actief onderzoek bevatten. Veel kandidaten vinden het handig om bijvoorbeeld een enquête te doen. Let daarbij ook op dat een enquête opstellen niet altijd gemakkelijk is. Je zult om actief onderzoek te kunnen uitvoeren eerst een literatuuronderzoek hierover moeten doen.

Er zijn verschillende soorten onderzoek mogelijk. Enkele voorbeelden:

- Je kunt een onderzoek doen naar een **probleem**, bijvoorbeeld een maatschappelijk probleem. Dan is het wenselijk eerst iets te schrijven over het probleem dat je gaat behandelen. Bijvoorbeeld: wat is het probleem, waarom is het een probleem, voor wie is het een probleem, waardoor is het probleem ontstaan, wat zijn de gevolgen, hoe ernstig zijn die gevolgen en voor wie, is er een oplossing voor het probleem, dienen er maatregelen te worden genomen en zo ja, door wie?
Voorbeelden: - het verdwijnen van veel winkels in de stad en de gevolgen daarvan,
- de invloed van de vergrijzing van Aruba op de gezondheidszorg,
- luchtvervuiling (als probleem).

- Je kunt ook een onderzoek doen naar een **verschijnsel**. Bijvoorbeeld een verschijnsel in de natuur. Dan dient dit verschijnsel beschreven te worden. Hoe vaak komt het voor, waar komt het voor, kwam het vroeger ook voor, is er een verklaring voor het ontstaan te geven?

Voorbeelden:

- poollicht
- aardbevingen
- overstromingen
- hondsdolheid.

- Je kunt ook een onderzoek doen naar een **gebeurtenis**, bijvoorbeeld een historisch gebeuren. Dan dient vooral aandacht te worden besteed aan de historische context, de oorzaken voor die gebeurtenis en de gevolgen daarvan.

Voorbeelden:

- de invloed van de Lago raffinaderij op de economie van Aruba
- de gevolgen van de all inclusive hotels op Aruba
- de afschaffing van de slavernij.

- Je kunt een onderzoek doen naar een **maatschappelijk vraagstuk**.

Voorbeeld: - is het gebruik van menselijke foetussen voor experimenten moreel aanvaardbaar?

- Je kunt een onderzoek doen naar een **wetenschappelijke vraag**.

Voorbeeld: - in hoeverre is "De verdeling van Gauss" bruikbaar om voetbaluitslagen te voorspellen?

Een plan van aanpak maken

Je start je profielwerkstuk met het maken van een plan van aanpak. Als je je onderzoekplan af hebt is dat al het halve werk. Deze kun je vrijblijvend in november voorleggen aan het Examenbureau. Je krijgt hierover feedback zodat je weet of je goed op weg bent. In je onderzoekplan noteer je je onderwerp. Vervolgens komt er in je plan van aanpak een hoofdvraag en deelvragen. Ga je alvast op zoek naar wat informatiebronnen voor je onderwerp en maak je een planning voor je profielwerkstuk. Als je dus je plan van aanpak serieus opvat en daar je best voor doet dan hoeft je voor de rest van het profielwerkstuk alleen nog maar je planning te volgen. Indien je geen gebruik maakt van het serviceverlenen van het Examenbureau in november om jou feedback te geven op je plan van aanpak, dan krijg je pas bij de uitslag (in maart) te horen of je het profielwerkstuk wel of niet goed hebt uitgevoerd.

Wat moet in het plan van aanpak komen (Formulier A en formulier B)

- A. Het onderwerp van het profielwerkstuk
 - a. Onderwerp kiezen
 - b. Vak(ken) kiezen
 - c. Verkennend bronnenonderzoek
- B. De onderzoeksvraag van het profielwerkstuk
 - a. Hoofdvraag formuleren
- C. De deelvragen van het profielwerkstuk
 - a. Deelvragen formuleren
 - b. Veronderstelling of verwachting opschrijven (hypothese opschrijven)

- D. Hoe ga je het onderzoek aanpakken
- Activiteitenoverzicht maken
 - Tijdsplanning maken
 - Logboek opzetten

Onderwerp kiezen

Het leuke aan het schrijven van een profielwerkstuk is dat je onderzoek mag doen naar een onderwerp dat je zelf leuk vindt, mits het onderwerp een relatie heeft met één van de vakken uit je profiel. Het profielwerkstuk heeft betrekking op ten hoogste twee vakken van het examen met uitzondering van de vakken individu en samenleving/maatschappijleer, lichamelijke opvoeding en culturele kunstzinnige vorming van het gemeenschappelijk deel van het desbetreffende profiel.

Probeer een onderwerp te vinden waarin je geïnteresseerd bent en waarvan je bereid bent er energie in te steken.

Zoek een onderwerp via internet, of blader in tijdschriften of een krant. Wat je ook kiest: zorg ervoor dat je onderwerp niet te uitgebreid is. Anders zie je al snel door de bomen het bos niet meer. Beperk je tot één aspect, één periode of één gebied.

Het alfasteunpunt profielwerkstuk¹, Bètasteunpunt profielwerkstuk² en gammasteunpunt profielwerkstuk³ heeft vele mogelijke onderwerpen gemaakt waarover je een profielwerkstuk zou kunnen schrijven, waarbij ze suggesties en handige links geven.

Formuleren van een probleemstelling

Je hebt een onderwerp gekozen, maar wat wil je precies weten? Je gaat je probleemstelling, ook wel de **hoofdvraag**, formuleren. Dat is de centrale vraag waarop je aan het eind van je werkstuk een antwoord geeft. Om een goede hoofdvraag te kunnen opstellen, moet je al iets meer van je onderwerp afweten. Je begint dus niet meteen met het formuleren van hoofd- en deelvragen. Het beste kun je beginnen door globaal in te lezen. Als je je onderwerp googelt, Wikipediapagina's erover bekijkt of alvast een inleidend werk gaat lezen, vorm je automatisch een beeld van wat je interessant of minder interessant vindt aan je onderwerp. Door de minder interessante dingen weg te laten en een invalshoek te kiezen die jij interessant vindt, krijgt je profielwerkstuk meer diepgang en hou je je bezig met iets wat je leuk vindt. De probleemstelling bevat altijd een vraagwoord als wie, wat, waar, waarom of wanneer? Formuleer je probleemstelling zo concreet en exact mogelijk. Een goede onderzoeksvraag is heel belangrijk, want die onderzoeksvraag bepaalt je hele werkstuk. Het mag geen vraag zijn waar je alleen ja of nee op kunt antwoorden.

Bij het formuleren van je onderzoeksvraag is het van belang dat je vraag niet te breed of te smal is. Als je onderzoeksvraag te breed is, bestaat de kans dat je hem niet kunt beantwoorden of dat je door de bomen het bos niet meer ziet. Een onderzoeksvraag als 'Moeten prijsafspraken tussen concurrenten zwaarder bestraft worden?' is te breed en onvoldoende afgebakend. Want over welke bedrijfstak gaat het? En over welk land gaat het? De formulering is dus nog niet precies en specifiek genoeg.

¹ Zoek in google → Alfasteunpunt profielwerkstuk

² Zoek in google → Bètasteunpunt profielwerkstuk

³ Zoek in google → Gammasteunpunt profielwerkstuk

Als je onderzoeksvraag te smal is, zult je het antwoord snel kunnen vinden, maar dan heeft je onderzoek te weinig diepgang om een profielwerkstuk te zijn. Een voorbeeld van een te smalle onderzoeksvraag is: 'Wat was vorig jaar de inflatie in Nederland?' Deze vraag kun je namelijk met één inflatiecijfer al beantwoorden. 'Waarom is de inflatie in Nederland de afgelopen jaren zo snel gestegen?' zou daarom een betere onderzoeksvraag zijn.

Deelvragen opstellen

Een onderzoeksvraag is vaak te groot om eenvoudig te kunnen beantwoorden. Om het onderzoek beter uit te kunnen voeren, is het daarom verstandig om je onderzoeksvraag op te splitsen in een aantal **deelvragen**. Door een antwoord te vinden op alle deelvragen, beantwoord je dan uiteindelijk je onderzoeksvraag. De onderzoeksvraag 'Waarom is de inflatie op Aruba tussen 2009 en 2016 zo snel gestegen?' kun je bijvoorbeeld opsplitsen in de volgende deelvragen (die allemaal verband houden met de hoofdvraag):

- Wat was de stijging van de inflatie op Aruba tussen 2009 en 2016?
- Wat zijn oorzaken van inflatie?
- Wat was tussen 2009 en 2016 de inflatie van de omringende landen?

Kun je de antwoorden op al deze deelvragen vinden op websites of in boeken? Dan is literatuuronderzoek de onderzoeksmethode van je hele profielwerkstuk. Een profielwerkstuk binnen Economie & Maatschappij bevat vaak echter ook een praktisch gedeelte. Dit betekent dat je sommige deelvragen beantwoordt door middel van een eigen onderzoek of experiment. Dan gebruik je dus nog een tweede onderzoeksmethode in je profielwerkstuk.

Na het formuleren van je onderzoeks- en deelvragen, volgt de **hypothese**. Een hypothese is een voorspelling over de uitkomst van je onderzoek. Met de hypothese geef je dus aan wat jij als antwoord verwacht op je onderzoeksvraag. Voor de bovenstaande onderzoeksvraag zou dit kunnen zijn: 'Ik verwacht dat de inflatie op Aruba tussen 2009 en 2016 erg sterk is gestegen door de sluiting van Valero en daarna als gevolg van de kredietcrisis.'

Informatie verzamelen

Informatie kun je op verschillende manieren verzamelen. Zoek op internet, ga naar de bibliotheek, bezoek een museum en zoek in kranten en tijdschriften. Je kunt zelfs aan personen denken die je kunt interviewen of film die je kan bekijken om meer informatie te krijgen over jouw onderwerp. Als je bronnen hebt gevonden. Lees dan alles zorgvuldig en markeer eventueel nuttige informatie of maak een samenvatting.

Voor hulp bij het zoeken van goede literatuur zie: "[Bijlage A: Literatuur zoeken](#)".

Planning

Maak een planning voor het werken aan je profielwerkstuk. Het maken van een planning, het volgen van de planning en het nakomen van afspraken is een onderdeel van het profielwerkstukproces.

Ga serieus aan de slag met het maken van de eigen planning. Je planning moet aan de volgende eisen voldoen:

- Het aantal uren welk je beschikbaar hebt (je hebt immers meer vakken) tot aan de bespreking van het profielwerkstuk
- Wat moet je regelen voor je onderzoek
- Onderscheid de verschillende onderzoeken/deelvragen

Zorg voor een overzichtelijke en gedetailleerde planning en maak gebruik van de formulieren A en B.

Tijdsplan

In een tijdsplan staat:

- De geschatte tijdsduur van alle activiteiten die je uitvoert, wanneer/ waar /hoe die activiteiten plaatsvinden.
- Het tijdsplan is geïntegreerd in het plan van aanpak.

Voorbeeld van een Plan van aanpak

Onderwerp	Gisting proces van Glucose	
Onderzoeksplan		
Hoofd-/onderzoeksvraag	Wat is de invloed van temperatuur op de snelheid van gisting van glucose?	
Deelvragen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Is er een optimale temperatuur? 2. Welke (chemische) processen vinden bij vergisting plaats? 3. Kunnen wij die processen volgen door het meten van optische polariteit met een polarimeter? 	
Hypothesen Verwachtingen	We verwachten dat er een optimale temperatuur is en dat die in de buurt van 40 graden C° ligt.	
Werkwijze / methoden Onderzoeksvormen bij vermelden. In dit geval: Experimenteel onderzoek	We gaan gist toevoegen aan de glucose oplossing van verschillende concentraties (0,25-1,5 mol/l en bij verschillende temperaturen 25 t/m 50 C° met interval van 5 C°) vier uren laten staan, daarna meten we met twee polaroid filters en optische draaiing.	
Informatiebronnen	Uit boeken van Chemie, Binas enz.	
Profielwerkstukbespreking		
Tijdsplan	Hoe lang?	Wanneer?
Informatie verzamelen uit de literatuur en inlezen, hoofd-/ deelvragen formuleren en hypothesen/verwachtingen opstellen	12 uur	Okt.
Onderzoeksopzet en gegevens	20 uur	Okt. – Nov.
Proeven uitvoeren	20 uur	Dec.
Gegevens ordenen, verwerken en verslag schrijven	25 uur	Jan. t/m begin Feb.
Logboek bijhouden	3 uur	Okt – begin Feb.
Profielwerkstukbespreking	4 uur	Mrt.-Apr.

Logboek

Aan het einde van het profielwerkstuk moet je kunnen verantwoorden dat je voldoende tijd nuttig aan het profielwerkstuk hebt besteed. Voor het werken aan het profielwerkstuk van de mavo staan 40 klokuren en voor de havo en vwo 80 klokuren. Uiteraard gelden alleen de uren waarin je effectief, productief bezig bent geweest.

De verantwoording van je uren moet in je logboek noteren.

Vanaf de start van je onderzoek houd je een zogenaamd (profielwerkstuk) logboek bij. Dit logboek dient een **niet losbladig systeem** te zijn, zodat alle informatie altijd terug te lezen is. Het formulier voor het samenstellen van het logboek (formulier B) kun je terugvinden in het document "Formulieren Profielwerkstuk" online op website www.ea.aw onder letter L van landsexamen. Je dient zelf de nodige kopieën te maken en alles in een snelhechter of in een plastic map samen te bundelen.

Via dit overzicht is het voor de examinerator mogelijk om inzicht te krijgen in het verloop van het onderzoekproces. Het goed bijhouden van het logboek is een vereiste dat met een voldoende moet worden afgerond om het profielwerkstuk te kunnen beoordelen.

In het logboek staat wat je gedaan hebt bij je profielwerkstuk:

- Waarom je een bepaald onderwerp en een bepaalde vraagstelling hebt gekozen en hoe je daartoe bent gekomen;
- De verschillende activiteiten die je hebt ondernomen, bijvoorbeeld naar de bibliotheek geweest of internet geraadpleegd of met mensen gesproken;
- Hoeveel tijd elke activiteit je ongeveer gekost heeft;
- Wat je activiteiten opleverden aan resultaten en vragen;
- Welke problemen je bent tegengekomen en hoe je die problemen hebt aangepakt.
- Wat je van elke fase van je werk aan het profielwerkstuk geleerd hebt over je onderwerp, over onderzoek doen of ontwerpen en over jezelf.

Aan de hand van je logboek kan niet alleen de examinerator zien wat je gedaan hebt, maar heb je zelf ook een goed overzicht of je op de goede weg bent.

Voorbeeld logboek				
Naam kandidaat: _____ Examennummer: _____				
Datum	Activiteit	Waar	Uren	Opmerkingen

De serviceverlening vanuit het Examenbureau

De eerste inleverdatum van onderdelen van het profielwerkstuk is in november.

- De onderstaande stukken kunnen aan het Examenbureau voorgelegd worden voor het verkrijgen van feedback. Dit onderdeel is een serviceverlening van het Examenbureau aan de landsexamenkandidaat. Je beslist zelf of je de stukken inlevert om feedback op te krijgen. Deze feedback telt niet mee voor de eindbeoordeling. Je krijgt dan te weten of het door jou gekozen onderwerp wel of niet geschikt is en of je tot zover op de goede weg bezig bent met het profielwerkstuk.

In november kunnen de volgende stukken ingeleverd worden:

- formulier A Plan van aanpak bestaande uit
 - 1. Onderwerpkeuze
 - 2. Beschrijving plan aanpak
- formulier B voorlopige logboek

Maak je geen gebruik van de serviceverlening van het Examenbureau in november, dan moet de definitieve versie van het profielwerkstuk in februari ingeleverd worden.

In februari moeten de volgende stukken ingeleverd worden ter correctie:

- formulier A Plan van aanpak
- formulier B de definitieve logboek
- formulier C de ondertekende verklaring van authenticiteit
- definitieve verslag (schriftelijk)
- digitale versie van het definitieve verslag.

In dat geval krijg je pas bij de uitslag (in maart) te horen of je het profielwerkstuk wel of niet goed hebt uitgevoerd.

Indien het profielwerkstukverslag onvoldoende is krijg je éénmalig de kans (herkansing) om dit te verbeteren. Het verbeterde profielwerkstukverslag dien je dan voor eind maart in te leveren.

Een schriftelijk verslag schrijven

Heb je genoeg informatie verzameld, dan kun je beginnen met schrijven. Je zult na het verzamelen van de informatie wel allerlei stukjes tekst en informatie hebben, die niet goed een geheel vormen. Nu ga je er voor zorgen dat de teksten één geheel worden in de vorm van een schriftelijk verslag. Zorg ervoor dat ook het uiterlijk van je werkstuk goed verzorgd is.

De omvang van het profielwerkstuk moet voor **mavo** minimaal **5** en maximaal **10 pagina's** zijn, voor **havo** en **vwo** minimaal **8** en maximaal **15 pagina's** (vanaf de inleiding tot en met de samenvatting), exclusief de illustraties, tabellen en de bijlagen. Het maximum aantal pagina's is niet bindend, maar richtinggevend.

Deze A4-tjes dienen getypt te worden met **lettergrootte 12, Times New Roman** en **standaard** regelafstand.

Een werkstuk is opgebouwd uit de onderstaande onderdelen:

1. Titelpagina
2. Inhoudsopgave
3. Voorwoord
4. Inleiding met probleemstelling, deelvragen en hypothese
5. Onderzoek/beantwoording van de hoofd- en deelvragen
6. Resultaten
7. Conclusie en discussie
8. Bronnenlijst
9. Bijlagen

Titelpagina

Op de titelpagina staat de naam van je werkstuk (niet langer dan 60 posities), je naam, examenummer, datum, profielvak(ken) en onderwijstype (mavo/havo/vwo) vermeld.

Inhoudsopgave

Namen van de hoofdstukken en bladzijde nummering aan de rechterkant. Heeft een hoofdstuk subhoofdstukken dan wordt dat ook in de inhoudsopgave weergegeven door het hoofdstuk bijvoorbeeld 1.1 en 2.1, enz. te noemen.

Voorwoord

Het voorwoord (niet verplicht) is het laatste wat je als auteur schrijft en het eerste wat lezers lezen van je werkstuk. In het voorwoord schrijf je wat de lezers van je verwachten. Je verteld hierin waarom jouw werkstuk het lezen waard is. Je legt verantwoording af aan je lezers. Vaak wordt er ook in het voorwoord een aantal mensen bedankt.

Inleiding

In je inleiding geef je kort weer waar je onderzoek over gaat en je probeert met de inleiding je lezers warm te maken voor je werkstuk. Je beschrijft hierin waarom lezers jouw werkstuk moeten lezen. In de beschrijving moet ook duidelijk de hoofdvraag, de deelvragen, de relatie daartussen en de opzet van het onderzoek worden weergegeven.

Als beantwoording van de onderzoeksvragen vooraf mogelijk is, kan dat hier een plaats krijgen. Hier formuleer je wat je denkt dat uit het onderzoek komt. Dit is de hypothese.

Uitwerking van de hoofd- en deelvragen

In dit gedeelte worden je hoofd en deelvragen uitgewerkt in hoofdstukken. Je onderzoek naar de antwoorden op je hoofdvraag en deelvragen worden in dit deel beschreven en beargumenteerd. Dit doe je door de bronnen te raadplegen en je verhaal te ondersteunen door plaatjes/schema's, e.d. Als je bronnen gebruikt verwijst in de tekst dan naar die bronnen door middel van een noot. [Zie bijlage B: Bron vermelding in de tekst.](#) In je bronnenlijst (literatuurlijst) vermeld je dan de gebruikte bronnen. [Zie bijlage C.](#)

Resultaten

In dit deel presenteer je je resultaten. Dit kan in de vorm van tabellen grafieken, samenvatting van interviews en van bijvoorbeeld enquêtes zijn.

Conclusie

Uit de resultaten van je onderzoek trek je een conclusie. Je formuleert kort antwoorden op je vragen. De antwoorden op je deelvragen haal je uit de onderzoeken, de literatuurstudie en vooral door de resultaten te interpreteren. Als je alle antwoorden hebt gevonden, kun je je onderzoeksvraag beantwoorden en je conclusie schrijven. Je komt dus niet met nieuwe feiten en argumenten. Bij het trekken van conclusies is het dus vanzelfsprekend dat er teruggekoppeld wordt naar de onderzoeksvragen waarbij duidelijk wordt in hoeverre de vragen zijn beantwoord. Ook als je geen duidelijke antwoorden hebt gekregen, moet je dat opnemen in je conclusie.

Discussie

In de discussie beschrijf je of je hypothese of verwachting wel of juist niet is uitgekomen. Verder beschrijf je in de discussie wat een mogelijk vervolgonderzoek zou kunnen zijn en waar je meer over zou kunnen vertellen wat verband houdt met het onderwerp.

Je beschrijft ook wat er goed is gegaan aan je onderzoek en wat er fout is gegaan. Ook beschrijf je welke dingen je de volgende keer anders zou doen en waarom.

Bronnenlijst (Literatuurlijst)

Hierin geef je aan welke bronnen je hebt gebruikt. Dit kunnen artikelen, boeken, tijdschriften, films, personen, websites, enz. zijn.

Orden je informatiebronnen in deze lijst alfabetisch op schrijversnaam. Bij het opstellen van de bronnenlijst gelden de volgende regels wat betreft lay-out en informatie over de bron:

- Boek

Als de bron een boek is, geef het dan als volgt weer:

naam auteur - voorletters - *titel* - (uitgeverij, plaats van uitgave, jaar van uitgave, gebruikte delen of pagina's)

- Artikel

Als de bron een tijdschrift- of krantenartikel is, geef het dan als volgt weer:

naam auteur - voorletters - '*titel van het artikel*', naam van het tijdschrift - jaargang (maand, jaar) nummer, paginanummers

- Internet

Achternaam auteur, voorletter(s) (Publicatiejaar of update). Titel van de website.

Geraadpleegd op dag maand jaar, adres website (url)

Illustraties, tabellen en grafieken

Illustraties, tabellen en grafieken moeten voorzien zijn van een korte, verklarende tekst en een bronvermelding. Ze moeten ook voorzien zijn van een nummer en (eventueel) van een bronvermelding als volgt:

Bron: (titel), plaats, jaar, pag. nr.

Bijlagen

Tevens dien je als bijlage van je verslag het plan van aanpak (formulier A), logboek (formulier B) en de ondertekende authenticiteitverklaring (formulier C) in.

Heb je een enquête gehouden? Dan neem je de vragenlijst op als bijlage. Dat geldt ook voor andere zaken (krantenknipsels, gebruikte grafieken, tabellen, illustraties etcetera) die belangrijk zijn voor de totstandkoming van je profielwerkstuk, maar die je werkstuk onleesbaar maken als ze gewoon in de tekst zouden staan. Heb jij een werkstuk gemaakt waarin bepaalde (jargon)termen vaak voorkomen? Voeg dan achterin een begrippenlijst toe, waarin je deze begrippen op alfabetische volgorde rangschikt en uitlegt.

Deze bijlagen moeten voorzien zijn van een nummer/letter, een titel, bronvermelding en zo ook in de inhoudsopgave worden genoemd. Verwijs in de hoofdtekst duidelijk naar eventuele bijlagen.

Je bronnen voldoen aan de volgende eisen:

Voor de mavo:

- Minimaal drie keer verschillende bronnen van boeken, kranten, folders, tijdschriften.
- Minimaal twee keer verschillende bronnen van internet

Voor de vwo/havo:

- Minimaal vijf keer verschillende bronnen van boeken, kranten, folders, tijdschriften.
- Minimaal drie keer verschillende bronnen van internet

TIPS voor het uitwerken van je verslag!

Vormgeving

De uiterlijke verzorging is bijna net zo belangrijk als de inhoud van je werkstuk. Een aantal algemene tips:

Afkortingen

Afkortingen als t.a.v. en m.b.t. kun je beter voluit schrijven. Andere afkortingen moeten de eerste keer verklaard worden.

Citaten en parafraseren

Soms is het nodig tekstgedeelten letterlijk uit de literatuur over te nemen. Dit kan op twee manieren: de tekst letterlijk overnemen (citeren) of de tekst in eigen woorden weergeven (parafraseren). Het citaat of de parafrase vermeld je zoals beschreven in [bijlage B](#). In de bronnenlijst (literatuurlijst) geef je een uitgebreidere beschrijving van de betreffende bron. [Zie bijlage C](#).

Probeer het gebruik van andermans teksten te beperken en citeer geen grote lappen tekst.

Het (letterlijk) overschrijven van teksten of delen ervan (passages) uit gepubliceerde en niet gepubliceerde werken van anderen in je profielwerkstuk (verslag) zonder de juiste bronverwijzing erbij te zetten is niet toegestaan en wordt als plagiaat beschouwd.

Indien geconstateerd wordt dat het profielwerkstuk (verslag) niet authentiek is (er is plagiaat (fraude) gepleegd) dan wordt het ingeleverde werkstuk afgewezen en is de kandidaat uitgesloten van verder deelname aan het landsexamen voor het profielwerkstuk. De geconstateerde fraude wordt door de examinerator in een proces-verbaal (formulier D3) vastgelegd.

Je moet in je werkstuk dus **altijd** aangeven waar je bepaalde informatie gevonden hebt. Zo kan iemand die het leest zien waar de informatie vandaan komt en eventueel zelf het betreffende boek/artikel waar jij naar verwijst opzoeken voor meer informatie. De bronverwijzingen moeten daarom altijd kloppen en volledig zijn.

Er is een 'standaard' manier waarop je deze verwijzingen in je tekst en in de bronnenlijst achter in het werkstuk noteert. Deze manier wordt voorgeschreven door de **APA** (American Psychological Association) en is in de wetenschappelijke wereld algemeen geaccepteerd als een juiste manier van bronvermelding. [Zie bijlage B en C](#).

Paginummering

Nummer de pagina's en zet het nummer steeds op dezelfde plaats. Zorg dat de paginummering overeenkomt met de nummering in de inhoudsopgave.

Spelling

Vermijdt spellingsfouten. Lees je werkstuk goed door.

Presenteren

Als je je verslag af hebt dan kun je gaan beginnen aan het voorbereiden van je bespreking.

De profielwerkstukbesprekingen vinden plaats in de laatste twee weken van april.

Het rooster hiervoor is vanaf medio april beschikbaar. Indien je per deze datum het rooster nog niet hebt ontvangen dan dien je contact op te nemen met het Examenbureau. De profielwerkstukbespreking duurt 20 minuten per kandidaat. De eerste 5 minuten van de bespreking geef je een mondelinge toelichting van het uitgevoerde onderzoek en gedurende de overige 15 minuten stelt de examinerator vragen over het uitgevoerde onderzoek.

Alleen een kandidaat die het cijfer vier (4) of hoger heeft gekregen voor het profielwerkstukverslag (inclusief het plan van aanpak plus logboek) mag aan de profielwerkstukbespreking deelnemen.

Indien bij de profielwerkstukbespreking geconstateerd wordt dat fraude is gepleegd (de kandidaat heeft duidelijk het profielwerkstuk zelf niet geschreven) krijgt de kandidaat geen eindbeoordeling voor het profielwerkstuk. Zonder een eindbeoordeling kan het profielwerkstuk niet worden behaald. Er is geen herkansing mogelijk voor de profielwerkstukbespreking.

Eisen voor het profielwerkstuk

- Je mag zelf een onderwerp kiezen dat past in je profiel.
- Bij de mavo moet het werkstuk afgesloten worden met voldoende, ruim voldoende of goed. Bij de havo/vwo moet het cijfer van het werkstuk niet lager zijn dan een 4.
- De omvang van het profielwerkstuk moet voor mavo minimaal 5 en maximaal 10 pagina's zijn, voor havo en vwo minimaal 8 en maximaal 15 pagina's (vanaf de inleiding tot en met de samenvatting), exclusief de illustraties en de bijlagen. Het maximum aantal pagina's is niet bindend, maar richtinggevend.
- Deze A4-tjes dienen getypt te worden met lettergrootte 12, Times New Roman en standaard regelafstand, ingebonden en ingeleverd te worden in tweevoud.
- De digitale versie van het werkstuk moet ook ingeleverd worden. Zonder de digitale versie wordt het profielwerkstuk **NIET** nagekeken.
- Voor het werken aan het profielwerkstuk staan 40 klokuren voor de mavo kandidaten en 80 klokuren voor de havo/vwo kandidaten.
- Om een havo of vwo diploma te behalen dient de kandidaat een eindbeoordeling in de vorm van een combinatiecijfer voor het profielwerkstuk en I&S te hebben gekregen, naast de eindcijfers voor de overige 6 of 7 vakken waarin landsexamen is afgelegd.
- Voor het profielwerkstuk dient apart te worden betaald.

Inleverdata

Hieronder in het schema staat een globale planning voor het maken van je profielwerkstuk. In de laatste kolom kun je de data zelf invullen.

Datum	Inleveren/uitvoeren	Commentaar
Derde donderdag van de maand november*	Tussentijdse versie <i>In tweevoud en in 2 aparte mappen:</i> - onderwerpkeuzeformulier (formulier A) - plan van aanpak (formulier A) - voorlopige logboek (formulier B)	- U krijgt een ontvangstbevestiging - je krijgt binnen minimaal drie weken feedback op het ingeleverde materiaal (tussentijdse versie).
Tweede donderdag van de maand februari*	Definitieve versie <i>In tweevoud en in 2 aparte mappen:</i> - profielwerkstuk (verslag) inclusief Plan van aanpak (formulier A) - digitale versie van het verslag (in WORD) - definitieve logboek (formulier B) - ondertekende authenticiteit verklaring (formulier C)	U krijgt een ontvangstbevestiging
In april*	- profielwerkstukbespreking	

* Voor de exacte inleverdatum zie overzicht: "Tijdschema Landsexamen vwo, havo, mavo" 2018-2019.

Checklist voor de kandidaat (november)

Hebt u in **november** de volgende producten ingeleverd? (serviceverleningsronde van het Examenbureau)

- Formulier A: Plan van aanpak → Onderwerpkeuze
- Formulier A: Plan van aanpak → Beschrijving plan van aanpak
- Formulier B: Logboek vanaf de start tot half november

Controleer of wat je hebt ingeleverd voldoet aan de volgende eisen.

<i>Checklist van de eerste beoordelingsmoment</i>	ja	nee
1. Is er een goed voorstel voor onderzoek gedaan?		
2. Is de hoofdvraag hanteerbaar en concreet geformuleerd?		
3. Zijn er voldoende goede deelvragen geformuleerd?		
4. Is er samenhang tussen de hoofdvraag en de deelvragen?		
5. Is er door de probleemstelling en hypothese zicht op voldoende niveau?		
6. Heeft de hoofdvraag het niveau dat past bij het schooltype?		
7. Is het duidelijk hoe het onderzoek/ het ontwerp uitgevoerd gaat worden?		
8. Is er een realistische tijdsplanning?		
9. Biedt het plan van aanpak voldoende diepgang?		
10. Is het plan van aanpak realistisch?		
11. Is het logboek bijgehouden en geeft het logboek op dit moment voldoende informatie over de werkzaamheden?		
12. Zijn er geschikte bronnen gevonden?		
13. Zijn de bronnen getoetst op juistheid, inhoud en correct vermeld?		

Checklist voor de kandidaat (februari)

Hebt u in **februari** de volgende producten ingeleverd? (eindproduct)

- Formulier A: Plan van aanpak → Beschrijving plan van aanpak
- Formulier B: Logboek vanaf de start tot en met februari
- Formulier C: Verklaring van authenticiteit
- Definitief verslag
- Digitale kopie (Word-file) van je definitief verslag

Controleer of wat je hebt ingeleverd voldoet aan de volgende eisen.

<i>Checklist van het eindproduct</i>	ja	nee
<p>Is de inhoud van een voldoende vakinhoudelijk niveau? Denk daarbij aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de introductie van het onderwerp in de inleiding en formulering probleemstelling - formulering van de vraagstelling - beschrijving van het onderzoeksopzet en uitvoering - ingaan op de hoofdvraag in de hoofdtekst /het thema - ingaan op de deelvragen/ deelaspecten - feiten worden niet als meningen gepresenteerd en omgekeerd - beperk je niet tot weergeven bronnen/citaten maar geeft betogend of beschouwend antwoord op de vraagstelling - correcte en begrijpelijke weergave van bronnen en gegevens - antwoord op de hoofdvraag/deelvragen - bij de vraagstelling aansluitende conclusies - eigen mening over het onderwerp 		
<p>Is het taalgebruik correct? Denk daarbij aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - duidelijkheid en begrijpelijkheid - woordgebruik - leesbaarheid - spelling en interpunctie - consistentie en begrippengebruik 		
<p>Is de bronvermelding correct? Denk aan de vermelding van:</p> <ul style="list-style-type: none"> - gebruikte literatuur - goede bronverwijzing in de tekst (volgens APA) - geraadpleegde internetsites 		
<p>Hoe is de uiterlijke verzorging? Denk daarbij aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omvang - verzorging en lay-out - logische opbouw van de tekst - overzicht bronnen en literatuurverwijzingen - zorg besteed aan afwerking - vormgeving 		

Bijlage A: Literatuur zoeken

Literatuur zoeken

“Hoofdvraag? Check! Deelvragen? Check! Goede literatuur gevonden? Ehhh...”

Literatuur zoeken. Het lijkt zo makkelijk. Je typt je onderwerp in op de taakbalk van Google en hop, daar heb je een miljoen pagina's die relevant zijn aan je onderwerp. Maar hoe vind je nou informatie die ook goed, betrouwbaar en wetenschappelijk onderbouwd is? In dit artikel leer je meer over zoekmethoden, zoekmachines en vooral ook: waar je die boeken kunt vinden.

Als je dit leest, sta je wellicht aan het begin van een nieuw avontuur: je profielwerkstuk. Besef ten eerste goed dat je profielwerkstuk een introducerend onderzoek is dat een brug vormt tussen je middelbare school en het HBO of de universiteit. Dit betekent dat het onderzoek dat je doet door literatuur onderbouwd moet worden. Goede literatuur is daarom erg belangrijk voor de betrouwbaarheid en overtuiging in je stuk. Maar waar begin je met zoeken?

Beginnen met Wikipedia?

Als je een onderzoek doet naar bijvoorbeeld: 'De burgeroorlog in Syrië', dan zal je als eerste naar een algemeen Wikipedia-artikel over Syrië gaan om op die pagina meer te lezen over het conflict aldaar. Dat is niet gek. [Wikipedia](#) is een online encyclopedie die door veel scholieren wordt gebruikt. De online encyclopedie wordt door een hele community geschreven. Hierdoor komt het wel voor dat artikelen in betrouwbaarheid worden betwist. Gebruik Wikipedia dus niet als literatuur, maar als gereedschap voor het vinden van die literatuur of om je te oriënteren op je onderwerp. Onderaan de Wikipedia-artikelen vindt je namelijk vaak een lijst met literatuur die is gebruikt voor het schrijven van het stuk. Die literatuurlijst geeft vaak een overzicht van boeken die veel worden gebruikt in het onderzoek naar dit onderwerp.

Werken met trefwoorden

Een manier om tot goede literatuur te komen, is het gebruiken van trefwoorden in zoekmachines. Maar hoe vind je wat je zoekt? Als voorbeeld kiezen we de vraag in hoeverre de digitalisering de poëzie heeft veranderd. Je kunt dan natuurlijk beginnen met te zoeken op "poëzie", maar dan krijg je vooral alleen maar Nederlandse pagina's – een kleine greep uit de wetenschappelijke wereld. Zoek je op "poetry", dan vind je al meer artikelen, maar die hebben misschien geen aansluiting met je onderwerp. Als je "poetry digital" toevoegt, dan vind je beter wat je zoekt.

Google Scholar

Met Google vind je alles. Dat is handig, maar soms ook een nadeel. Want hoe vind je de speld in de hooiberg? Met [Google Scholar](#) specificeer je je zoekopdracht tot wetenschappelijke boeken en/of artikelen. Dat maakt het vinden van literatuur al een stuk makkelijker en weet je dat je met betrouwbare bronnen werkt. Hier is de beste zoekmethode het werken met trefwoorden.

Kranten zoeken

Ben je op zoek naar krantenartikelen? [Delpher](#) is een database van de Koninklijke Bibliotheek, waar je Nederlandse kranten vanaf 1618 kunt bekijken en in pdf-bestand kunt opslaan. [LexisNexis](#) is een academische zoekmachine voor kranten en daardoor iets complexer. Wel vind je hier artikelen van internationale kranten als de New York Times en Deutsche Zeitung. Je moet wel inloggen voordat je gebruik kunt maken van deze database.

Handige links

Het Gammasteunpunt heeft een lijst samengesteld met handige links, gesorteerd op vakgebied. [Neem een kijkje!](#)

Tip: Het is handig om een literatuurlijst aan te leggen en te noteren welke informatie je uit welke bron gehaald hebt. Dit scheelt je aan het eind van je onderzoek een hoop werk.

Bijlage B: Bronverwijzingen in de tekst

Verwijzingen in de tekst

Bij citaten en parafrasen in de tekst moet kort aangeven worden wat de bron(nen) is (zijn) en de lezer moet alle gebruikte bronnen terug kunnen vinden in de alfabetische literatuurlijst.

Als de naam van de geciteerde auteur zelf in de tekst aangegeven wordt, is het jaartal van de publicatie tussen haakjes voldoende:

Bijvoorbeeld:

Glass (1972) vergeleek 34 onderzoeken naar de invloed van...

Worden zowel het jaartal als de naam (namen) van de auteur(s) in de tekst aangegeven dan is dat voldoende om de verwijzing in de literatuurlijst terug te vinden:

Bijvoorbeeld:

In 1972 heeft Glass 34 onderzoeken vergeleken naar de invloed op

Wordt de auteur niet met naam genoemd in de tekst, dan worden naam en jaartal, gescheiden door een komma, tussen haakjes vermeld:

Bijvoorbeeld:

Onderzoek naar de ideale klassegrootte (Glass & Smith, 1972) toont aan, dat

Indien er twee auteurs van de geciteerde publicatie zijn als volgt aangeven:

Bijvoorbeeld:

Glass en Smith (1972) vergeleken de resultaten...

of

Onderzoek naar de ideale klassegrootte (Glass & Smith, 1972) toont aan, dat ...

Orden de bronverwijzingen tussen haakjes in de volgorde zoals ze ook in de literatuurlijst voorkomen.

Bijlage C: Literatuurlijst

I). Eisen literatuurlijst

- Vermeldt alle in het werkstuk gebruikte bronnen.
- De lijst op alfabetische volgorde ordenen.
- Wanneer er geen auteur is maar wel een instituut wordt de instituutsnaam als auteursnaam gebruikt.
- Bij een auteur met meerdere publicaties wordt op publicatiejaar geordend.
- Wanneer je geen jaartal weet dan zet je op de plaats van het jaartal (z.d.) of (n.d.). Dit staat voor 'zonder datum' of 'no date'.

Boek

De beschrijving van een boek ziet er als volgt uit. Auteur, datum, titel, uitgave en druk.

Voorbeelden:

Boek met 1 auteur

Aaker, D.A. (1991). *Managing brand equity*

Tijdschriftartikel auteur

Auteur, initialen (jaar). Titel van het artikel. Naam van het tijdschrift, jaargang (afleveringsnummer), pagina's.

Voorbeelden:

Tijdschriftartikel met 1 auteur

Aaker, J.L. (1997). Dimensions of brand personality. *Journal of Marketing Research*, 34, 347-356.

Internet/online

Auteur, initialen, (jaar), titel

Voorbeeld

Smits, M. (2005). Unilever knuffelt Aldi.

<http://www.marketing-online.nl/nieuws/index2005-43.html>

Overige literatuurverwijzingen

Krantenartikel met 1 auteur

Dieperink, G. (2002, 22 oktober). Crisis slaat ook toe in de zorg. *De Volkskrant*, pp. A1, A4.

Instantie of groep als auteur

World Health Organization (2009). *Poverty in Africa and the Middle East*. London, Free Press.

II). Voorbeeld literatuurlijst

Aaker, D.A. (1991). *Managing brand equity*.

Aaker, J.L. (1997). Dimensions of brand personality. *Journal of Marketing Research*, 34, 347-356.

Ball, D., & McCulloch, W. (2006). *International business; the challenge of global competition*

Dieperink, G. (2002, 22 oktober). Crisis slaat ook toe in de zorg. *De Volkskrant*, pp. A1, A4.

Smits, M. (2005). Unilever knuffelt Aldi.

<http://www.marketing-online.nl/nieuws/index2005-43.html>

World Health Organization (2009). *Poverty in Africa and the Middle East*. London, Free Press.

Etc, etc

Bijlage D: In te leveren producten (PRINTEN)

Formulier A: Plan van aanpak – Landsexamen vwo/havo/mavo

1. Onderwerpkeuze

Examenjaar: _____

Landsexamen: vwo / havo / mavo (aankruisen wat voor u van toepassing is) Datum: _____

Persoonlijke gegevens:

Achternaam* : _____ (Gehuwde kandidaten dienen hun meisjesnaam in te vullen!)

Voornamen : _____

Examenummer: _____ E-mail: _____

Gekozen profiel: _____

Gegevens profielwerkstuk:

Onderwerp profielwerkstuk: _____

Titel profielwerkstuk: _____

Het profielwerkstuk heeft betrekking op het profielvak(ken) (minstens 1):

1. _____

2. _____

Hoofdvraag/ probleemstelling:

Deelvragen (minstens 2):

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Hypothese/ verwachting/ veronderstelling:

Formulier A: Plan van aanpak – Landsexamen mavo/havo/vwo

2. Beschrijving Plan van aanpak

Onderzoeksmethode Toelichting: wat ga je doen en hoe?		
Informatiebronnen v.b.: internet, interviews, experimenten, boeken etc.		
Tijdsplan	Hoe lang doe ik erover?	Wanneer uitvoeren? In welke week of maand?
Logboek bijhouden		
Informatie verzamelen uit de literatuur en inlezen, hoofd-/ deelvragen formuleren en hypothesen/verwachtingen opstellen		
Onderzoeksopzet ontwerpen		
Experimenten/onderzoek/ enquête/ ... uitvoeren		
Gegevens en resultaten ordenen, verwerken		
Gegevens en resultaten analyseren en interpreteren		
Conclusies formuleren		
Verslag schrijven		

Formulier C: Authenticiteit verklaring

Landsexamen: mavo / havo / vwo (aankruisen wat voor u van toepassing is)
(deze verklaring samen met het profielwerkstuk inleveren!)

Persoonlijke gegevens:

Examenjaar: _____

Achternaam* : _____

Voornamen : _____

Examenummer: _____

Gegevens profielwerkstuk:

Titel profielwerkstuk: _____

Het profielwerkstuk heeft betrekking op het profielvak(ken) (minstens 1):

1. _____

2. _____

Beknopte omschrijving van het profielwerkstuk:

Hierbij verklaar ik dat het hierboven genoemde profielwerkstuk door mijzelf is gemaakt.

Datum: _____

Handtekening kandidaat:

*Gehuwde kandidaten dienen hun meisjesnaam in te vullen!